

quam præscribere, ita Layman l. 3. tract. 1. c. 8. n. 7. Haunoldus tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 356. Illung tract. 4. disp. 2. n. 275. Molina, Engel, Pyrrhing, Gletle, ac alii.

427. Id tamen addendum. Cum laici absolute, saltem ex privilegio Pontificis possint, & ante Lateranense Concilium, fors ex concessione inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum, potuerint, possidere jus utile decimandi, ideo, si ab immemoriali tempore id possederint, possunt in sua possessione relinquere; quia tanti temporis decursus, licet non operetur prescriptionem, tamen affert saltem nudam præsumptionem justi tituli, seu quoddam per legitimam concessionem jus illud sit acquisitum; nam varii sunt casus, ex quibus instrumenta privilegii olim accepti potuerunt, aut periri, aut interverti. Si tamen postea constaret, titulum non fuisse justum, deberet laicus possessione decedere, & decimas Ecclesie relinquere; quia ex communi Brocardico præsumptio cedit veritati, ita Layman loc. cit. n. 426. citans Felinum, item Haunoldus tom. 1. de just. tr. 5. n. 357. Illung tr. 4. n. 275, Gletle Wex, & alii.

428. Aliud autem dicendum de prescriptione exemptionis à decimis solvendis hoc est, ne aliquis decimas solvere debeat, ad hujus enim exemptionis possessionem, aut prescriptionem, non requiritur specialis capacitas, neque circa hanc prescriptionem assignari potest speciale privilegium, irritans illam: sed potius ei favet C. de quar. 4. de prescriptionibus, ubi dicitur, Clericum quadragenaria prescriptione temporis se posse luere contra Episcopum de quarta decima, nisi interim pastoralis sedes caruisset pastore; unde hanc exemptionem quadraginta annis præscribi cum titulo, & immemoriali tempore sine titulo docet Illung tr. 4. n. 276. & Haunoldus tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 358. ubi ait id contra Covarruviam ab Arnaldo Rhatt bene probari; eoque passim consuetudine receptum sit, ut de certis fructibus decimæ non solvantur. item Layman l. 4. tr. 6. c. 6. n. 10. ubi ait, hanc esse veram, & communem sententiam, camque fufus examinat.

429. Sexto à laicis præscribi non possunt beneficia Ecclesiastica: ut est clarum; quia incapaces sunt juris Ecclesiastici: quomodo autem præscribi possit beneficium Ecclesiasticum ab Ecclesiastico, habetur Regulæ 33. Cancellaria: quæ ex exemplari Gothicis typis impresso an. 1516. Anconæ sub Leone X sic habet: Item statuit, & ordinavit idem Dominus noster Innocentius VIII. Papa, quod si quicumque Ecclesiastica beneficia, qualiacunque sint, absque Simoniaci ingressu, ex Apostolica, vel ordinaria collatione, aut electione, & electionis hujusmodi confirmatione, seu presentatione, & institutione illorum, ad quos beneficiorum hujusmodi collatio & provisorio, electio, presentatio, seu quævis alia dispositio pertinet, per triennium pacifice possederint, dummodo in beneficiis hujusmodi, si dispositioni Aposto-

lica ex aliquare reservatione generali, in corpore juris clausa, reservata fuerint, se non intruserint, super eisdem beneficiis taliter possessis nequeant molestari: nec non imperationes quaslibet de beneficiis ipsis sic possessis factas, irritas, & inanes censeri debere decrevit, antiquas lites super illis moras penitus extinguendo. Unde ad præscribendum beneficium Ecclesiasticum requiruntur hæ conditiones. 1. Bona fides. 2. Possessio pacifica per triennium. 3. Titulus coloratus. 4. Ingressus non Simoniacus. 5. Ut beneficiatus se non intruserit in beneficium Sedi Apostolicæ in corpore Juris reservatum. vide Haunoldus tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 273. & Lugo de justit. disp. 7. sec. 7. à n. 104. & à n. 113.

430. Septimo ex legis dispositione præscribi non possunt res furtivæ. Res furtivæ debent esse res mobiles; nam ita habetur §. 7. Instit. de usucapionibus, & longi &c. Abolita est enim quorundam veterum sententia, existimantium, etiam fundi, locove furtum fieri. Unde res immobiles furtivæ non sunt apud Juristas; quamvis Theologi in latiori sensu sæpe talia etiam furtiva dicant: in ordine tamen ad prescriptionem, quæ ex jure Civili dependet, rigor hic attendendus est. Furtum autem ex L. 1. §. 3. ff. de furtis: est contractatio rei fraudulosa lucri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionive, quod lege naturali prohibitum est admittit.

Has autem res furtivas præscribi non posse habetur §. 2. & 3. Instit. de usucap. & longi &c. & non tantum non possunt præscribi à fure; hic enim habet malam fidem, sed, ut ibidem statuitur, neque possunt præscribi ab aliis, qui emerint etiam bona fide, vel alia ex causa acceperint. Quod Lugo de justit. disp. 7. sec. 8. n. 139. extendit etiam ad mediata accipientes; nam, ut ait, auctores loquuntur universaliter de rebus furtivis, quod præscribi non possunt, nisi vitium earum purgetur: quod non fit, nisi redeant iterum ad dominum: & sanè L. Sequitur 4. §. Quod autem 3. ff. de usurpat. & usucap. expressè dicitur, rem furtivam præscribi non posse, nisi prius iterum ad dominum redierit; postquam autem talis res iterum ad dominum rediit, tunc poterit alia occasione, & ob alium titulum præscribi. Addit Lugo, hanc esse rationem, ob quam Justinianus §. 3. Instit. de usucapionibus & longi temporis &c. dicat in rebus mobilibus non facile procederet usucapionem: quod non verum esset, si mediata accipientes res furtivas præscribere posset. Pariter asserit Haunoldus tom. 1. de justit. tr. 5. n. 367. res furtivas non posse præscribi etiam si per mille manus ambulassent. Idem ait Schmalzgrueber de prescript. n. 37.

431. Intelligendum tamen hoc est de prescriptione ordinaria; nam præscriptio extraordinaria 30. vel 40. annorum, præscribi etiam ista possunt, ut docet Schmalzgrueber loc. modo cit. & colligitur ex L. 3. & L. 4. Cod. de prescript. 30. vel 40. annorum. Idem

Idem docet Illung tr. 4. disp. 2. n. 277. Lessus de just. l. 2. c. 6. dub. 15. n. 48. ubi ait, in jure ea dici præscribi non posse, quæ ordinaria tempore non præscribuntur. Idem asserit Molina de just. tom. 1. tr. 2. disp. 79. addens, ita notare glossam, & communiter approbare doctores; eoque citatis §§. 2. & 3. de usu. cap. & longi &c. tantum sit sermo de prescriptione ordinaria: citatque Sylvestrum, & Panormitanum, sequè etiam fundat in L. 3. & 4. modo citatis. Idem docet Lugo de just. disp. 7. sec. 8. n. 151. ubi ait, etiam furem ipsium legitimo tempore posse talem rem præscribere, si toto tempore bonam fidem, e. g. ex inculpabili oblivione habeat.

432. Octavo præscribi non possunt res vi possessæ, seu ablata per violentiam §. Furtiva 2. Instit. de usucap.

Nono. Non possunt usucapiri res, quæ dantur contra legem Juliam repetundarum (de qua extat titulus XI. lib. 48. ff.) prætori, proconsuli, vel judici, L. 8. ff. de lege Julia repetundarum. Intellige tamen, has res non posse præscribi, donec earum vitium purgetur; quod etiam intellige de rebus furtivis, & vi possessis. Ut autem vitium purgetur, debent res furtivæ reverti in potestatem domini, vel formaliter, vel, ut ait Haunoldus tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 369. æquivalenter per receptam litis estimationem, vel aliam satisfactionem L. Quamvis res furtivæ 3. ff. de furtis: vel si fur dein heres fuerit domini. Res vi possessæ redire debent in potestatem ejus, qui à possessione defectus est, etsi dominus non sit; nam aliter violentia non purgatur. Facit huc L. 6. §. 3. ff. de precario. Res autem contra legem repetundarum datæ debent reddi ijs, vel eorum hæreditibus, à quibus acceptæ sunt. L. 8. ff. de lege Julia repetundarum.

Uterius præscribi non possunt. 1. Res testamento alienari prohibita, v. g. legata. 2. Fundus dotalis. 3. Jura Majestatis. 4. Exemptio à visitatione Diocesani. 5. Fines diocesani. 6. Facultates, quæ Episcopis conveniunt ratione ordinis: de quibus tamen completam hic dare doctrinam, & omnes modificationes, limitationes &c. profectui, impossibile est, cumque isti casus non ordinariè, sed tantum raro contingant, videri de ijs poterunt occurrente necessitate citati auctores.

ARTICULUS X.

Quantum Tempus requiratur ad Prescriptionem.

433. Jam quod attinet ad tempus, quod ad præscribendum requiritur, distinguendum est inter res mobiles, & immobiles. Mobiles censentur res corporales, quæ loco moventur, ut animalia, pecunia, vestes, instrumenta &c. Immobiles, quæ loco moveri non possunt ut domus, prædia, sylvæ, pascua &c. Quia autem accessorium sequitur principale, in-

fert P. Pichler l. 2. Candidati. tit. 26. n. 57. etiam jura incorporalia, quæ rebus mobilibus adherent, inter res mobiles numerari. Consentiunt Schmalzgrueber l. 2. tit. 26. n. 97. & Haunoldus tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 262. docentes etiam actiones, quæ ratione debitorum pro rebus mobilibus competunt, sicut & ipsa debita, rebus mobilibus accenseri: Econtra census annui, usufructus, aliaque servitutes, beneficia &c. sunt bona immobilia, sicut domus, fundi &c. quibus adherent.

Uterius distinguendum est inter Præsentem, & Absentem; his enim; quia non ita possunt rebus suis invigilare, plus temporis indulgetur, ne tam cito contra eos præscribatur. Præsentem autem olim dicebantur, qui in eadem provincia, sive sub eodem præfide provincia domicilia habebant L. Cum in longi. 12. Cod. de prescript. long. tempor. Absentes, qui in diversis provinciis, seu sub diversis præfidibus domicilia habebant. Nostris temporibus videntur præsentem esse, qui in territorio, vel si hoc nimis amplum est, sub eodem judice, vel præfecto, domicilium habent, cujusmodi ordinariè sunt, qui habitant in eadem civitate: absentes vero, qui habitant in diversis territoriis, seu habentibus diversos consules, gubernatores, præfectos immediatè supremo principi subjectos. ita Haunoldus tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 263. Schmalzgrueber de prescript. tit. 26. §. 6. n. 97. citans Pirrhing, Engel & König.

434. Insuper aliud tempus prescriptionis dicitur breve, aliud longum, aliud longissimum, aliud immemorabile. Tempus breve est triennium, vel etiam amplius, sed infra decennium: longum inter præsentem est decennium, inter absentes viginti annorum: longissimum est 30. vel 40. annorum: immemorabile est, cujus initij memoria non existat. Computatur autem tempus probabilis, non à momento ad momentum, sed de die in diem, adeo, ut si ultima dies incepta sit, licet nondum finita, prescriptio jam censetur completa: quæ ex Haunoldo tom. 1. de justit. tract. 5. n. 266. est recepta doctorum sententia, & sumitur ex L. 1. ff. de diversis temporibus prescriptionibus &c. quæ sic habet. In usucapione ita servatur, ut, etiam si minimo momento novissimi diei possessa sit res, nihilominus repletur usucapio: nec totus dies exigitur ad expleendum constitutum tempus. Idem aperte statuitur etiam L. 6. & 7. ff. de usurpat. & usucap. quas leges rectè explicat Haunoldus loc. modo cit. scilicet, eas velle, tempus in prescriptionibus non computandum de hora in horam, sed computandum diem extremum, ut, si ad eum ventum sit, etsi necdum sit expletus, censetur tamen jam expleta prescriptio.

P. Pichler l. 2. Candidati. tit. 26. n. 56. putat excipiendas prescriptiones actionum, & jurium ex L. 6. ff. de obligationibus, & actionibus, ubi dicitur: In omnibus temporalibus actionibus, nisi novissimus totus dies compleatur, non finit obligationem.

nem. Haunoldus tamen *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 267.* ex Accursio & aliis, ab eo citatis putat, hanc legem non opponi priori, nisi forte quoad solas praescriptiones actionum personalium, in quibus actori conceditur totus adhuc dies, ut etiam ultimo momento adhuc agere possit: quae tamen praescriptio forte est minus proprie dicta, spectatque ad eas, ad quas non requiritur bona fides saltem fundata in ignorantia juris alieni. Glossa ad hanc legem 6. tam ait, posse dici diem inchoatum jam intelligi completum.

435. Jam bona mobilia vel res mobiles privatorum, quantumvis pretiosa, cum titulo praescribuntur triennio. *princip. Inst. de usucap. & L. unica Cod. de usucap. transformand.* Res vero privatorum immobiles inter praesentes praescribuntur decem, inter absentes vero viginti annis, ut habetur *ibidem Inst. & Cod. tit.* si quis autem partim sit praesens, partim absens, semper tempus absentiae duplicari debet e. g. fuit octo annis praesens, postea fit absens, debent octo illis annis adhuc quatuor addi. & si fuisset quinque annis praesens deberent decem addi, ut praescriberetur res immobilis. *Aubent. Quod si quis quibusdam Cod. de praescript. longi temporis.* Quod si titulus non adfit, requiritur, & sufficit praescriptio triginta, vel quadraginta annorum, ut est teste Schmalzgrueber *l. 2. tit. 26. de praescript. n. 100.* communis; nam ad praescriptionem triginta annorum titulus non requiritur, ut dictum *n. 416.* nec videtur discrimen faciendum inter bona mobilia, & immobilia: cumque jura citato numero allegata probent de immobilibus, non videntur mobilia, quae facilius praescribuntur, excipienda.

436. Dixi res privatorum; nam primo praescribi non possunt ea, quae principi ut principi conveniunt, hoc est in recognitionem supremam potestatis, ut sunt tributa, vel aliae pensiones publicae. *L. 6. Cod. de praescript. 30. ann.* ubi statuitur, nullam cujuscunque temporis praescriptionem his posse opponi: ait tamen Haunoldus *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 377.* immemoralis temporis praescriptionem contra ista posse valere; cum vim habeat privilegii. Alii vero, qui haec revocant ad jura majestatis, putant, ea nullo tempore posse praescribi, saltem quamdiu aliquis censeri vult subditus. Aliud est, si quis amplius subditus censeri nolit, & princeps, dissimulata suprema potestate, cum eo tanquam aequali contrahat.

Sunt etiam, qui dicunt non posse nisi quadraginta annis usucapi bona principis patrimonialia, seu res dominicas *ex L. 1. c. 2. & 3. Cod. Ne rei dominica &c.* sed hoc negant Molina *tom. 1. de just. tr. 2. disp. 74.* citans Covarruviam: item Schmalzgrueber. *l. 2. tit. 26. de praescript. n. 35.* & alii; quia ajunt non sat constat de tali privilegio; & sane citata *Lege 1.* quae de patrimonio principis loquitur, sermo est de iis, qui *fraudulenter*, hoc est mala fide, se subtraxerunt obligationi colendi bona pa-

trimonialia. *Lex 2.* loquitur quidem de rebus dominici juris, & *Lex 3.* de rebus ad sacrum dominium pertinentibus: sed per has possunt intelligi bona spectantia ad coronam, quae non praescribuntur, nisi centum annis, ut Covarruvias, Molina, Schmalzgrueber, & alii docent; nam etiam contra civitates non citius praescribitur, si ipsis, vel legatum, vel donatum, vel venditum aliquid fuerit (quod hic statim dictum sit, ne repeti oporteat. ita habetur *L. Ut inter. 23. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*; unde hoc privilegium multo magis videtur concessum regno, vel coronae, aut principatu.

Docet quidem insignis quidam Jurisconsultus, quod lex illa correctae sit, & praescriptio contra civitates, sicut contra Ecclesias Romanae inferiores (de quibus scilicet, & civitatibus parem ait, efferrationem) reducta ad quadraginta annos per *Novellam 111. & 131. c. 6.* attamen Layman. *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 13.* ubi Covarruviam citat, & Schmalzgrueber *l. 2. tit. 26. de praescript. n. 34.* nil dicunt de hac restrictione: sed ad praescribendum contra civitates simpliciter requiritur centum annos: verosimiliter ex ea ratione, quod Novellae istae tantum loquantur de Ecclesiis, & locis piis: non autem de civitatibus, adeoque in re odiosa non debeant ad istas extendi.

437. Praeter haec ad Principem etiam spectent bona fiscalia, quae fisco incorporata jam sunt, & haec tam mobilia, quam immobilia non nisi quadraginta annis possunt praescribi. *§. Res fisci g. Inst. de usucap.* Si autem incorporata nondum sint, sed fisco commissa e. g. merces ob non solum vetigal, quinque annis contra fisci actionem praescribitur, ut habetur *L. Neque commissum 2. Cod. de vetigal.* si autem bona sint aliunde vacantia, & nondum denunciata fisco, tempore ordinario, praescribuntur a bonae fidei emptore. *§. 9. Inst. de usucap. & longi. &c.* item *L. 13. ff. de usurpat. & usucap.* Si autem fisco denunciata sint, persequenti, seu actioni fiscali, quadriennium continuum praefixum est. Sed de hoc plura Jurista. Addo *L. 13. ff. de diversis temporalibus praescript.* ita dicit: *In omnibus fisci questionibus, exceptis causis, in quibus minora tempora servari specialiter constitutum est, viginti annorum praescriptio constituitur.*

438. Rursus tempore ordinario non praescribuntur res Ecclesiarum immobiles; haec enim non praescribuntur, nisi quadraginta annis & cum titulo, etiam ab una Ecclesia contra alteram. *C. 4. 6. & 9. de praescript. n. 3.* quae tamen capitula cum loquantur tantum de rebus immobilibus, & in *Authenticis. Quas actiones. Cod. de SS. Ecclesiis* expressè dicitur, usucapionem triennii vel quadriennii praescriptionem, in suo robore durare (intellige contra Ecclesias) nec alibi inveniatur aliter a sacris canonibus statutum, hinc Schmalzgrueber *l. 2. tit. 26. de praescript. n. 108.* ait, standum jure civili *ex*

C. 161

C. Intelleximus. 1. de novi operis nunciatione. Et haec communior est etiam Lessii. *de just. l. 2. c. 6. n. 22.* Molina *tom. 1. tract. 2. disp. 68.* Haunoldus *tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 270.* Layman. *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 13.* Sanchez, Wiestner, König & aliorum apud Schmalzgrueber *loc. mod. cit.* adeoque etiam Ecclesiarum Romanae saltem inferiorum res mobiles, si non sint preloae, (quae immobilibus aequivalent) cum titulo, & bona fide &c. triennali possessione praescribuntur. Advertendum hic tamen est, Ecclesias Religiosorum quorundam, uti & ipsae Religiosos ordines aliquos, habere specialia privilegia, ut non nisi sexaginta, vel etiam centum annis eorum bona, saltem mobilia praescribi possint, quae de re vide Illiung *tract. 4. disp. 2. n. 327.*

439. Praecipue autem habet Romana Ecclesia speciale privilegium, ut bona mobilia ejus non nisi centum annis praescribantur. ita statuitur *Aubent. Quas actiones. Cod. de SS. Ecclesiis*, quae ita habet: *Quas actiones alias decennales, alias vicennales, alias tricennales praescriptio excludit, haec si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur, usucapione triennii, vel quadriennii praescriptione, in suo robore durantibus, sola Romana Ecclesia gaudente centum annorum spatio, vel privilegio.* An autem etiam ad bona mobilia Komarae Ecclesiae praescribenda requiratur centum anni, controversum est. Afirmant Hostiensis, Sylvester, Lessius *de just. l. 2. c. 6. n. 22. sub finem.* Haunoldus *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 71.* Negant Molina Layman, locis citatis. Palaus, Pyrrhing, König, & Lugo *de just. disp. 7. sec. 6. n. 69.* qui tamen Komarae scripsit, & gnarus quid in Curia Romana obtineat, Schmalzgrueber. *l. 2. tit. 26. de praescript. n. 108.* Quae ratio haec in nostris regionibus non est ad praxin, vide Haunoldum, & Schmalzgrueber, qui, cum inter se contrarii sint, rem aliquanto magis examinant.

440. Iterum tempore ordinario non praescribuntur res pupillarum, & quidem probabilis, siue sint mobiles, siue immobiles (quia non fit ullum discrimen in jure) ita, ut durante aetate pupillari ne longissimi quidem temporis praescriptio procedat, etiam ea contra defunctum fuerit inchoata, nisi pupillo adhuc in utero existente compleatur; tunc enim adversus defunctum praescriptio censetur impleri: nec volant jura, ob incertitudinem posthumi praescriptionem impedire, quamvis ei concedatur dein beneficium restitutionis in integrum. *L. 3. Cod. de praescript. 30. ann.* Haunoldus *tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 365.* Lugo, Schmalzgrueber, & alii.

Ulterius etiam tempore ordinario non praescribuntur res minorum (qui tales sint, dictum est *n. 191.*) siue mobiles, siue immobiles, contra quos tantum currit praescriptio triginta annorum. *L. Sicut. 3. Cod. de praescript. 30. vel 40. ann.* *L. Non est. 3. Cod. quibus non obicitur longi temporis &c.* Quod

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. II.

tamen ita intelligendum, ut, si contra minorem praescriptio inchoata fuerit, & e. g. decem anni completi, si iste interim fiat major, postea non amplius viginti anni, sed tertia pars decem annorum debet compleri, scilicet, uti diximus ex opposito *n. 435.* de eo, qui prius fuit praesens, & postea sit absens, debere dein plus spatij fluere. Idem etiam videtur dicendum de alijs rebus, quae dominos privilegiatos mutant. Ne autem hac ratione nunquam triginta anni requirantur, ait Lugo *de just. disp. 7. n. 72.* posse rem ab uno minori ad alium devolvi. Haunoldus *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 298.* dicit formaliter, & aequivalenter durare tantum tempus, quatenus, dum is, contra quem vis praescribere, est minor, proportionale spatium ad triginta anni requiritur e. g. possedit decem annis, intra quos is, contra quem vis praescribere, fit major, nisi decem anni tantum implent tertiam partem praescriptionis; unde postea debes adhuc duas partes decenni implere, ut praescriptionem omnino compleas.

Tandem non possunt praescribi bona adventitia filiorum, in quibus pater habet usufructum, & per consequens administrationem *L. 1. §. 2. Cod. de annali exceptione*; & hoc tam diu, donec filij emancpentur; quia prius agere non possunt.

ARTICULUS XI.

Quando Praescriptio dormiat, vel interrumpatur.

441. Quid sit dormire, aut interrumpi praescriptionem, dictum est *n. 341.* Dormit tempore belli. *C. Prima actio 16. q. 3.* ubi in fine dicitur: *Non enim erit obijcienda praescriptio temporis, ubi necessitas interest hospitalitatis.* & *C. 10. de praescriptionibus, ibi. Praescriptione hospitalitatis tempore non corrente.* Quidam autem hoc restringunt ad tempus, dum ob bellum justitium servatur, seu jus non dicitur. Quidam autem Clarissimus Jurisconsultus testatur, novissimum recessum imperii, editum anno 1654. §. 127. permittit, ut tempus belli in genere detrahatur. 1. Dormit praescriptio tempore graffantus pestis, ut colligunt doctores ex argumento earundem legum; quia scilicet non minus impeditur lues ista, quam bellum, dominos a solita cura rerum suarum. 2. Dormit tempore vacantis Ecclesiae, vel etiam, ut ait Lugo *de just. disp. 7. sec. 8. n. 149.* si Praelectus Ecclesiae non potest agere propter excommunicationem, suspensionem, captivitatem, vel aliud impedimentum. *C. 4. de praescript. item C. 15. cod. tit.* & par videtur ratio de tempore schismatis: quo vel Ecclesia caret capite certo: vel certe caput ejus est impeditum a cura rerum temporalium Ecclesiae. 4. Si Ecclesia est laesa a proprio suo Praelecto, dor-

P

mit

mit præscriptio, quamdiu is vivit. *C. Si sacerdotis. 16. q. 3.* Alium casum de precario examinatum vide apud Haunoldum *tom. 1. de just. c. 2. tr. 5. n. 352.*

442. Jam præscriptio interrumpitur dupliciter: scilicet naturaliter, & civiliter. Et quidem interrumpitur naturaliter, quando deficit aliquid ex requisitis, e. g. bona fides, possessio, titulus &c. interrumpitur civiliter, quando quidem nihil deficit, sed tamen jus possidendi vocatur in dubium, vel extrajudicialiter per privatam denunciationem, vel judicialiter per litem contestationem, quæ *Lege unica. Cod. de litis contestatione*, explicatur his verbis: *Lis enim tunc contestata videtur, cum iudex, per narrationem negotii, causam audire coeperit.* Ad quam legem glossa in rubricam ait: *Nec postulator, nec libelli editio, faciunt litem contestationem, sed narratio cum contradictione.*

Per solam autem privatam extrajudicialem denunciationem, protestationem, ac contradictionem, interrumpitur præscriptio, si inducat malam fidem in possessore, vel si versetur circa certos quosdam casus, quos Haunoldus *tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 332.* refert ex *Lege 2. Cod. de annuali exceptione*, quæ lex ad alios casus extendi minimè potest. Scilicet interrumpitur civiliter præscriptio per solam privatam denunciationem &c. si adversarius sit absens, vel infans, vel furiosus, neque tutorem, aut curatorem habeat, vel in magna potestate constitutus; tunc enim sufficit adire præfitem, eique libello porrigere: vel, si hic adiri non possit, satis erit adire Episcopum, aut defensorem civitatis: si neque hoc fieri possit, sufficit denunciationem, vel protestationem suam proponere publice ibi, ubi domicilium habet possessor, cum libello manu notarii subscripto: vel si nullus notarius haberi possit, cum libello à tribus testibus subscripto.

443. Item per citationem interrumpuntur præscriptiones illæ improprie dictæ, de quibus *n. 405.* quæ contra jus alterius ad aliquam servitutem fiunt ab eo, qui scit, se debere aliquid agere, vel pati, si is, qui habet jus, velit hoc suo jure uti &c. ita Haunoldus, Lugo, Molina *tom. 1. tract. 2. disp. 78.* ajens esse communem doctorum, & sumitur ex *L. 7. §. i. Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum ibi: Nisi conventio* (hoc est citatio, vel admonitio, aut petitio) aut *atque, sicut dictum est, intercesserit*: & rectè; nam tali citatione facta jam cessat taciturnitas, & patientia domini, qua sola nitebatur alterius præscriptio. Et hoc solum etiam probant *L. 3. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann.* & *L. 3. Cod. de annuali exceptione.*

Alia autem præscriptiones, per solam denunciationem, aut etiam citationem, non interrumpuntur: saltem jure communi antiquiore: hodie autem, ut putant, referentur Haunoldo *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 339.* non ignobiles jurista præscriptio omnis interrumpitur obligatione libelli: favet autem

his juristis *L. Sed etsi. 25. §. ff. de heredit. petitione.* ubi dicitur: *Post litem contestatam omnes incipiunt mala fidei possessores esse: quin imò post controversiam motam; quanquam enim litem contestata mentio fiat in senatus-consulto, tamen & post motam controversiam omnes possessores pares sunt, & quasi prædones tenentur: & hoc jure hodie utimur; capit enim scire, rem ad se non pertinentem possidere se ut, qui interpellatur.* Sed de his plura docebit legitima praxis.

444. At verò per litem contestationem omnis præscriptio interrumpitur. ita sumitur ex *L. 10. Cod. de acquirenda, & retinenda possessione.* ubi dicitur, *non posse cum intelligi possessorem, qui, licet possessionem corpore teneat, tamen ex interposita contestatione, & causâ in iudicium deductâ, super jure possessionis vacillet, & dubitet,* quod, ut explicat Haunoldus *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 333.* intelligendum est, non quòd reverà possessionem amittat, sed quòd fingatur non possidere; quia quoad jus effectum perinde est, ac si non possideret, saltem secutâ sententiâ condemnatoriâ. Idem habetur ex *L. Sed etsi §. si ante. 7. ff. de hereditatis petitione.* ubi dicitur: *Post litem contestatam omnes incipiunt mala fidei possessores esse: quod utique in sensu Theologico verum non est: sed tantum fictione juris; eum res pendeat ex futuro eventu sententiæ ferendæ.*

Unde rectè etiam notat idem Haunoldus *tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. n. 335.* per litem contestationem tantum interrumpi præscriptionem respectu illius, qui contra præscribentem agit, non verò respectu aliorum, cum quibus nulla actio est; nam *L. 2. Cod. quibus res judicata non nocet.* dicitur: *Res inter alios judicata neque involvuntur, afferre his, qui iudicium non interfuerunt, neque præjudicium solent irrogare.* Consentit Lugo de justit. *disp. 7. sec. 8. n. 154.* Ex quo ipso confirmatur, quòd talis non perdat re ipsa possessionem (aliàs etiam respectu aliorum præscriptio interrumpetur) sed tantum eam perdat fictione juris respectu actoris: quæ tamen fictio non se extendit ad alios non agentes.

445. Addendum tamen etiam hoc loco, effectum contestatæ litis, quoad interrumpendam præscriptionem pendere ex eventu sententiæ; si enim reus succumbat, censetur à tempore contestatæ litis non possidisse, adeoque præscriptionem non complevisse, etsi interim durante lite effluat tempus requisitum, e. g. viginti anni: at verò, si succumbat actor, non censetur interrupta esse præscriptio. ita Haunoldus *tom. 1. de just. tract. 5. c. 2. n. 340.* Lugo de justit. *disp. 7. sec. 8. n. 152.* Molina *tom. 1. tr. 2. disp. 78. n. 14.* citans Covarruviam, & alios: rationem dat Haunoldus, ne cuius facile sit, lite, etiam calumniandi animo mota, præscriptionem interrumpere.

Nec obstat *L. Sed etsi. ff. de heredit. petitione.* dicens, post litem contestatam omnes esse mala fidei possessores; hoc enim est tan-

tantum intelligendum fictione juris; nam reverà non habent tales possessores malam fidem Theologicè talem: insuper hæc fictio juris tantum procedit quasi conditionatè, ut scilicet, si condemnatur reus, perinde se habeat, quasi non possideret. Eodem modo, & in eodem sensu tantum dicitur *Lege 10. Cod. de acquir. & retinend. possessione.* neminem, eò quòd post litem contestatam super jure suo vacillet, posse intelligi possessorem.

Si tamen actor causam non prosequatur, tunc præscriptio tamen censetur interrupta per litem contestationem, & in hoc casu, si quis de novo velit præscribere, opus est quadraginta annis à novissima cognitione (qua scilicet iudex de actione cognovit, sine quando coram eo novissimè actum est de hac causa, ita ut dein cessatum sit ab actione) numerandis, ut habetur *Lege ultima. Cod. de præscriptione 30. annorum.* ita Haunoldus *tom. 1. de justit. tract. 5. c. 2. n. 338.* Lugo de justit. *disp. 7. sec. 8. n. 154.* ubi addit, si intra istos quadraginta annos actor, vel ejus hæredes iterum agant, & vincant, debere rem, licet interim fuisset præscripta, iterum reddi, ut etiam ait Molina ab eo citatus: & inferitur ex eo, quòd aliàs talis actio, & victoria esset inutilis.

446. Hanc tamen interruptionem per litem contestationem Haunoldus. *tom. 1. de justit. tr. 5. c. 2. n. 338.* asserit, tunc tantum fieri, quando actor sine dolo malo actionem deserit: cui tamen assertioni teste Glossa apud Molinam *tom. 1. tract. 2. disp. 78.* contradicunt multi auctores: sed tamen ipse Molina (cui etiam omnino consentit Haunoldus) *disp. modo cit.* putat, inter se conciliari posse auctores negantes, & affirmantes, si dicatur, non semper ob quamlibet desertionem à lite carere actionem institutam effectum interrumpendi præscriptionem: sed, si ex circumstantiis constet, vel vehemens præsumptio sit, arbitrio iudicis, litem contestatam esse, animo non litem prosequendi, sed tantum præscriptionem interrumpendi, seu, ut ait Haunoldus, actorem dolo litem movisse, ad præscriptionem prolongandam; tunc enim ait Molina, judicandum esse tam in foro conscientie, quam in foro exteriori, præscriptionem nec interruptam, nec prorogatam fuisse.

Hoc aut colligi posse argumento à contrario sensu *Legis ultima. Cod. de præscript. 30. ann.* Et sane lex illa ultima tantum videtur velle succurrere ijs, qui meritò lugere possunt, res suas ad alios translatas; eò quòd à lite desertierint, vel ob potentiam, vel ob fugam adversariorum, vel alium casum forti humanæ adscribendum: ex quo non sequitur eam legem velle etiam ijs favore, qui dum possent litem prosequi, tantum idè nolunt, ut alter non præscribat: qua ratione dominia rerum manerent incerta contra intentionem legum de præscriptione.

447. Questio adhuc superesse potest, an litem contestatione interrumpatur omnis præ-

scriptio: circa quam quæstionem conveniunt auctores, impediri litem contestationem longi temporis 10. vel 20. annorum ex *L. 26. Cod. de rei vindicatio. Mora litem causam possessoris non instruunt ad inducendam longa possessionis præscriptionem, quæ post litem contestatam in præritum æstimatur:* hoc est, ut explicat Glossa, etsi lis e. g. novem annis duret, isti non currunt præscribenti, sed tantum attenduntur anni præteriti, seu elapsi ante contestatam litem. Ex hoc inferunt Haunoldus *tom. 1. de justit. tr. 5. c. 2. n. 337.* & Molina *tom. 1. tr. 2. disp. 78. n. 13.* citans plures alios idem dicendum esse de præscriptione bonæ fidei triginta annorum sine titulo; nam ex defectu tituli propter excessum temporis æquiparatur præscriptioni longi temporis.

448. At verò de præscriptione trienniali Molina *tom. 1. tr. 2. disp. 78.* Haunoldus *tom. 1. de justit. tract. 5. c. 2. n. 336.* Lugo *disp. 7. sec. 8. n. 152.* & communissimè etiam auctores alij cum Glossa in *L. Mora litem. num. preced. cit.* tenent eam non interrumpi litem contestatione, sed perici etiam durante lite: ita statuitur *L. 2. §. ultimo. ff. pro emptore.* ubi sic dicitur: *Si rem alienam emerit, & cum usucaperem, eandem rem dominus à me petierit, non interpellari usucapionem meam litem contestatione:* quæ verba Glossa ait, explicanda esse de usucapione rei mobilis, scilicet trienniali; aliàs enim contradiceretur *Legi: Mora litem citata n. 447.* de qua trienniali præscriptione, vel usucapione etiam est explicanda *Lex. Si quis alienam rem. 2. ff. pro donato:* nisi quis malit dicere cum Glossa, in casu hujus legis litem non esse motam à vero domino (quod patet ex verbis legis) & consequenter aliis veris dominis eam actionem, seu litem contestationem, non prodesse, ex dictis *n. 444.* contra hunc autem tantum apparenter dominum non opus esse præscriptione.

449. Addendum autem ex auctoribus supra citatis, quòd, etiam præscriptio triennialis per litem contestationem non interrumpatur, imò etiam durante lite præscriptio talis perfecta sit, si tamen postea possessor per sententiam iudicis condemnatur, debeat rem reddere illi, pro quo pronunciatum fuit; nam *L. Si post acceptum iudicium. 18. ff. de rei vindicatio.* sic dicitur: *Si post acceptum iudicium* (hoc est post admittum iudicium, vel contestatam litem) *possessor usu hominem cepit, debet cum tradere eoque nomine de dolo cavere.* Ex quo fac clarè inferitur, quòd, si possessor condemnatur, debeat reddere rem possessam, nec cum juret præscriptio primùm post litem contestatam impleta.

Unde Glossa ad *L. Mora litem. cit. n. 447.* & *CLARIUS ad L. 2. §. ultimo ff. pro emptore.* ait triennem præscriptionem non quidem impediri quoad cursum, impediri tamen quoad effectum: quæ etiam ratione explicari possunt leges alix, quæ fors videntur dicere, longi temporis præscriptionem non interrumpi per litem contestatam: scilicet di-

endum, quod tantum velint, prescriptionem non interrumpi quoad cursum, interrumpi tamen quoad effectum, vel non quidem in rei veritate, sed tamen in fictione juris; ne leges sibi aperte opponantur. Quod si autem actor litem non prosequatur, tunc ait Haunoldus tom. 1. de just. tr. 5. n. 336. usucapionem istam triennalem per litem contestationem non fuisse prolongatam.

Quod si autem per pactum, aut transactionem, à lite recessum esset, tunc interruptio facta teste Haunoldo tom. 1. de just. tr. 5. n. 342. aded non nocet, ut perinde habeatur, ac si litem nunquam fuisset; quia hoc in pactum videtur deductum, ut quisvis eo jure gaudeat, quo gaviscus fuisset, si litem non fuisset.

450. Addit autem Glossa ad L. 2. §. ult. ff. pro emptore hodie videri etiam impediri prescriptionem triennalem, quoad cursum. Haunoldus quoque tom. 1. de just. tr. 5. c. 2. quantum n. 336. dicat, triennalem prescriptionem lite contestata non interrumpi, tamen n. 339. ait, non ignobiles juristas apud Arnoldum Rhart putare, libelli oblatione impediri omnem prescriptionem, sive ordinariam, sive extraordinariam.

Alius quidam etiam absolute asserit, si ve triennalem prescriptionem, sive vicennalem, litem contestatione impediri: at tamen jura ab eo citata tantum loquuntur de longi temporis prescriptione excepta *Lege 2. §. ult. ff. pro emptore*: quae videtur universaliter loqui, sed explicata est supra. Item *L. Nemo 10. Cod. de acquir. & retinend. possess.* videtur loqui universaliter: sed tamen superiores leges videntur facere exceptionem. Explicat tamen idem author etiam jura sibi opposita sic, quod illa quidem dicant, usucapionem in ijs casibus procedere, in rei veritate, sed non fictione juris; nam etsi impleatur prescriptio, si tamen possessor vincatur, restituere cogitur omnia, ut conceditur etiam ab alijs, & supra est dictum: quoad praxin tamen inter hos auctores est hæc differentia, quod juxta posteriores cessante actore à lite sine dolo, prolongetur prescriptio ad quadraginta annos: juxta priores vero non prolongetur. Res potius spectat ad forum externum; nec facile in foro interno hic casus occurrit.

ARTICULUS XII.

Quid sit, & quibus concedatur Restitutio in integrum.

451. **E**t si prescriptio qualiscunque legitime completa sit, datur tamen quibusdam Restitutio in integrum, quæ apud Haunoldum tom. 1. de just. tr. 2. n. 462. ex communi cum Glossa in *C. Auditis*. 3. de in integrum restitutione definitur. Reductio in eum locum, in quo quis fuit ante lesionem. sic enim ait dicta

Glossa: *Restituere in integrum est reducere in eum statum, in quo erat ante lesionem.* Datur autem primo minorennibus *L. unica Cod. si adversus usucapionem*: circa quos tamen minorenes Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 4. n. 477. excipit casus aliquot: atque 1. minore, seu minorennem, non restitui, in venditione sui ad pretium habendum. 2. Neque, si major, seu majorennis factus raturum habuit quod minor gessit. 3. Neque si veniam ætatis impetravit. 4. Neque si nullius dolo inductus se finxit majorem &c. Plura vide apud ipsum Haunoldum loco modo citato.

Secundo conceditur restitutio ista Ecclesijs *C. 1. & 2. de in integrum restitutione*. Nomine autem Ecclesiarum veniunt etiam alia loca pia, ut hospitalia, monasteria, quæ gaudent privilegijs Ecclesiæ. Addit tamen Haunoldus loco modo citato, personas Ecclesiasticas, quoad bona propria, etiam ex beneficio acquista, hoc privilegio non gaudere. Utrum hoc privilegio gaudeant republicæ, aut civitates, vide ibidem expensum. Et favet his *L. penult. Cod. quibus ex causis majores &c.* ait enim: *Reipublica minorum jure uti solet, ideoque auxilium restitutionis implorare potest.*

Tertio conceditur hoc beneficium aliquando majorennibus ex certis causis, e. g. ob incussum metum, deceptionem dolo malo factam, absentiam reipublicæ causâ, minimam capitis diminutionem &c. quæ vide apud Haun. tom. 1. de just. tr. 2. n. 475. & colliguntur ex *Legibus ferme omnibus ff. de in integrum restitutione.*

An autem etiam his justis causis accenseri debeat invincibilis ignorantia prioris domini, disputat Haunoldus. tom. 1. de just. tr. 5. n. 344. & quantum fateatur affirmativam esse teste Gallio communem tamen n. 345. cum Fachinæo amplectitur negativam, quam probat ex *L. final. Cod. de prescript. longi temporis*. ubi dicitur: *Nulla scientia, vel ignorantia expectanda, ne altera dubitationis inextricabilis oriatur ob casu.* Scilicet aliter lites nunquam finirentur. Unde ait Haunoldus *loc. cit. n. 347.* hanc restitutionem, non posse computari inter eas, quas dare potest prætor vi *Legis 1. ff. Ex quibus causis majores*. per illa verba: *Si qua aliam ibi causâ justâ esse videbitur, in integrum restituiam, quoad ejus per leges, plebiscita, senatusconsulta, edicta, decreta principum licebit*: quæ verba dein *L. 28. §. 2. hoc titulo* explicantur: *si leges permittant*; nam ait hic auctor, leges licet non explicite, tamen implicite, & æquivalenter prohibere hanc restitutionem; eoque leges de prescriptione plenissimam securitatem præscribenti promittant & omnem regressum negent.

452. Debet autem restitutio hæc potestulari intra quadriennium, quod minorennibus currere incipit ex die, quo majores facti sunt. *L. ult. Cod. de temporibus in integrum restitutionis*: & hoc quadriennio non solum petendam restitutionem, sed etiam cau-

causam finiendam esse, cautum est, *ibidem*. Majoribus autem incipit currere quadriennium ex die cessantis impedimenti. *cit. L. ult. junctâ L. 1. ff. ex quibus causis majores*. saltem si non ex negligentia permiserunt prescriptionem impleri, quando hæc necdum erat completa, dum impedimentum cessavit, & poterat adhuc commodè impediri: de qua exceptione vide *Molinam tom. 1. tr. 2. disp. 80. & Covarruviam relect. in C. Possessor. p. 3. §. 3. n. 3. v. primum illud considerandum*, ubi tamen potissimum ait, non dari restitutionem, si ante impletum tempus prescriptionis dominus acquisiverit scientiam rei suæ ab alio detentæ: sed tamen ratio videtur esse eadem, si alia impedimenta cessent.

Ecclesijs autem ait *Molina loc. modo cit.* dari restitutionem per quadriennium post completam adversus eas prescriptionem: & *Clement. unica de restit. in integrum*. de Ecclesia laica dicitur: *Causa restitutionis hujusmodi finire debet infra quadriennium continuantem a tempore lesionis*: hoc est, impletæ prescriptionis. Sæpius jam citatus doctissimus Recentior Jurisconsultus ait, Ecclesijs, alivise pijs locis, juxta sententiam in praxi receptam, currere illud quadriennium à tempore scientiæ, seu cognitiæ lesionis: quod tamen (addit) nonnulli limitant, ut, si quadraginta anni à lesione fluxerint, restitutio amplius peti non possit. Sed hæc plus quam satis Theologo de prescriptione: plura qui cupit, meritò à nobis ad Jurisconsultos remittitur.

QUESTIO III.

De alijs Modis Civilibus acquirendi Dominium.

ARTICULUS I.

Quid juris tribuat Contractus circa rem turpem.

453. **T**ripliciter potest contrahi, seu potius aliquid dari ob rem turpem, vel ob turpem causam (ut loquuntur jura, in quibus extat titulus de conditione ob turpem, vel injustam causam: Et hoc quintus lib. 12. ff. & septimus lib. 4. Codicis) Primo, ut turpitudinem se teneat ex parte solius dantis, & non ex parte accipientis, saltem, ut nulla turpitudinem detur ratione acceptationis. Exemplum est ex jure, si quis solvat meretrici, quod ei promissit ob prostitutionem corporis, actu jam præterito: in quo casu quidem clarum est, meretricem turpiter agere se prostituendo: sed non est clarum, eam turpiter agere promissam pecuniam accipiendo. Secundo, ut turpitudinem tantum se teneat ex parte accipientis, e. g. si quis præcisè ad redimendam vexam det aliquid judici, ut pro se ferat sententiam justam: & iste darum accipiat; nam accipere aliquid pro eo, ad

quod quis jam tenebatur ex justitia, utique turpe est: vel si accipiat latro aliquid, ne viatorem occidat. Tertio, ut turpitudinem se teneat ex parte dantis, quam accipientis, e. g. si quis det temporale pro spiritali, & alter accipiat: vel si quis judici det rem furtivam, ut ferat sententiam injustam, & hic illam scienter accipiat. Potest autem merces, sive res data etiam dupliciter considerari; nam potest esse res ex se saltem indifferens, ut pecunia: vel potest esse mala, ut si quis alteri scienter det furtivum, vel meretricem in compensationem prostituat corpus.

454. Jam si res, quæ pro mercede, promissa est, sit mala, certum est, nullam unquam posse dari obligationem ad illam dandam; neque enim potest dari obligatio ad peccandum. Certum item est, quod ante impletum ex una parte contractum non obliget pactum turpe, seu inhonestum, aut injustum; quia non potest dari obligatio ad peccandum, debetque contractus iterum rescindi, e. g. ante admittam fornicationem debet rescindi pactum cum meretricem; quia, cum sine peccato impleri non possit, & hoc omnino vitari debeat, debet utique rescindi pactum. Et hoc est, quod dicitur *C. In malis promissis. 22. q. 4. In malis promissis rescinde fidem: in turpi vero muta decretum: quod incaute voravisti, ne facias; impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur*. Quo etiam casu clarum est debere restitui pretium, si quod acceptum est; nam conditione non impleta, & consequenter neque contractus impleto, utique solutio non debetur. Unde *Molina tom. 1. de just. tr. 2. disp. 94.* ait, sicarium, e. g. qui accipit pecunias ab alio, ut interficeret Paulum, si monitus ante cædem, à conductore resiliente à contractu, tamen nolit resilire, sed postea Paulum occidat, teneri pretium reddere, & damna etiam illata compensare.

455. Questio igitur tantum est, an si contractus talis ex una parte, etiam per seelus, fuit impletus, e. g. meretricem jam ante pecuniam acceptam prostituit fornicario corpus, vel sicarius, ex mandato non retractato, occidit Paulum, an in tali casu teneatur promittens meretrici, vel sicario, dare mercedem pactam, quæ merces per se sit res indifferens, & dari per se, vel donari sine peccato possit; nam si quis esset per leges incapax, vel inhabilis redditus ad alienandum, utique non posset saltem pro tunc, nec teneretur dare. In qua questione multæ multas distinctiones faciunt: quibus brevitate causa omittis.

456. Dico. Impleto jam contractu turpi ex una parte, probabilis debet etiam, in foro saltem interno, impleri ab altera parte, & merces promissa, si tamen res indifferens sit, dari. ita *Gormaz de justitia n. 265.* Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 3. n. 354. & 360. Layman l. 3. sec. 5. de justit. tr. 4. c. 4. n. 8. Lessius de just. l. 2. c. 18. dub. 3. n. 18. Ininger de restitutione q. 3. a. 7. Illung tr. 4. disp. 2. n. 376. ubi ait, esse communem Theologorum. Azor. tom. 3. l. 4. c. 21. Molina